

Ana Reberc

Jessa Crispin: Zakaj nisem feministka: feministični manifest.

Ljubljana: Založba Krtina, 2020.

103 strani (ISBN 9789-612-601-294), 15 EUR

V knjigi *Zakaj nisem feministka: feministični manifest* avtorica Jessa Crispin, kulturna kritičarka in urednica spletnih literarnih portalov *Bookslut* in *Spolia*, poda svojo manifestno verzijo kritike sodobnega belega srednjerazrednega feminizma ZDA. Forma manifesta, v katerem se ne ukvarja s poglobljeno razlago ali razčlenjevanjem svojih argumentov, se dobro izkaže v tandemu s pikrim in vulgarnim prikazom njene kritične pozicije, a mestoma izpade kot površna analiza osebne zamere. Kritika je usmerjena proti struji sodobnega feminizma, ki ga poimenuje univerzalni feminizem oziroma feminizem svobodne izbire, za katerega trdi, da »to ni moj feminizem«, saj se namesto filozofskega premisleka in načel, ki so usmerjena v spreminjanje družbe za enakost spolov, vzpostavlja kot potrošniška izbira življenjskega sloga, v katerem izrekanje, da sem feministka, že pomeni feministično držo in je kot feministično dojeto vsako dejanje. Preko trženjskih mehanizmov za namen privabljanja širših množic, ki bi to verzijo feminizma kupile, pa izgubi ves emancipatorni potencial in se prelevi v neškodljiv kapitalistični produkt. V manifestu se avtorica ne ukvarja toliko s feminističnim programom, po katerem je feminizem gibanje, ki ni samo odziv, ampak tudi boj za spremembe v kulturi, temveč bolj s kritiko afektov in psiholoških mehanizmov, ki so prisotni v univerzalnem feminizmu. Iz tega izhajajoči pozitivni program feminizma dojema kot vrnitev človečnosti ženskam, ki so najprej ljudje s človeškimi psihološkimi mehanizmi, napakami in zmotami, z demantiranjem določevanja lastne vrednosti na podlagi moških kriterijev in preko tega vzpostavitev premisleka, razprave in porajajočega se nelagodja ob naslavljanju strukturne neenakosti spolov.

Psihološko-afektivna analiza brodoloma univerzalnega feminizma se giblje med psihologijo čustev, obrambnih mehanizmov in socialnopsiholoških konstruktov na eni ter psihologizacijo in podružbljanjem psiholoških mehanizmov na drugi strani. Avtorica pronicljivo zaznava individualne prepreke, ki onemogočajo feministični boj in vzdržujejo trenutni sistem neenakosti, preko mehanizmov, kot so npr. *ponotranjanje* zatiralskega sistema in lastnega vrednotenja na podlagi patriarhalnih kriterijev, *udobje biti* znotraj sistema, ki briše solidarnost z marginaliziranimi skupinami, *nelagodje*, ki ga povzročata prevpraševanje in upor proti temu sistemu, obrambni mehanizem *projekcije*, kjer lastne slabosti pripisujemo drugim, da nam ni treba prevprašati lastne soudeležnosti v patriarhalnem sistemu. Iz naštetih primerov se svita programski zaključek, da se je najprej treba spopasti s kapitalističnimi, patriarhalnimi in potrošniškimi prepričanji v nas samih in drugih okrog nas, vendar Crispin zgreši psihološko razumevanje na točki, kjer predpostavlja, da bi zaradi marginalizacije ženske morale opaziti, kako deluje zatiralski sistem, in se nato temu upreti. Čeprav ji je jasno, da večina žensk ravno zaradi prej naštetih psiholoških mehanizmov ne bo feministk, tudi če so spregledale sistemsko

raven neenakosti, pa ji umanjka analiza mehanizma, kako sploh prepoznati sistemsko raven iz (ne)prevprašanih individualnih izkušenj neenakosti.

Podobno deluje tudi samo besedilo, pri katerem ni jasno, kdaj analiza z afektivno-individualne ravni prehaja na področje širšega družbenega konteksta, kot tudi ne, kje je povezava med individualno psihologijo in umeščanjem feminizma v sodobnem kapitalizmu. Nakazani so nastavki, preko katerih ujamemo psihologizacijo, ki gibanje reducira na individualno-psihološke mehanizme, in individualizacijo feminizma, kjer je vsakdo sam odgovoren za lastno svobodo in boj proti neenakosti. Posredno se kaže kapitalistična apropiacija afektov, ki srečo in rast veže na merila finančnega in materialnega uspeha znotraj kapitalizma, (*samo*)opolnomočenje predstavlja kot neempatično, egoistično, narcisistično držo, *romantično ljubezen* vzpostavlja kot organizacijsko načelo življenja, mehanizem nadzora in zatiranja, koncept *varnosti* (žensk) pa izrablja za upravičevanje sistemskega nasilja in hkrati saniranje simptomov patriarhata na površinski ravni. Ker se na tem mestu ustavi, zmanjka neposredna obsodba razredne neenakosti, ki poraja nezmožnost solidarnosti med ženskami z močjo znotraj sistema, ki si z denarjem kupijo izhod iz marginalizacije, in drugimi, ki niso pripuščene vanj. Crispin tako hkrati izpostavlja individualna psihološka načela kot tudi strukturno individualizacijo in psihologizacijo, ki onemogočajo feministično delovanje.

Čeprav zavrača univerzalizem kot temeljno določilo feminizma, ki na najmanjšem skupnem imenovalcu išče konsenz, tj. z onesposobljanjem dejanskih zahtev feminizma, se ne opredeli jasno znotraj specifičnega zgodovinsko-kulturnega momenta problematičnega feminizma v ZDA oziroma internetnega feminizma pod vplivom kulturnega imperializma ZDA, temveč ga privzame kot univerzalno danost. V knjigi ne omenja drugih feminizmov, kar namesto da bi poudarilo in okrepilo glavno tezo kritike specifičnega dojemanja feminizma, deluje površno in ignorantsko, saj ne vzporeja različnih struj, zaradi česar besedilo izpade kot univerzalizacija kritiziranega feminizma kot edinega, ki obstaja in ima vpliv. Za naš kulturno-zgodovinski prostor delo zato deluje kot statični prikaz internetne sedanosti feminizma, a zgolj pod pretevo, da nimamo lastne zgodovine marksistično-feminističnega boja, ki hkrati naslavlja boj za enakopravnost spolov in kritiko kapitalizma. Kritično distanco do prevoda konteksta mora opraviti bralka sama, saj so primeri in analiza vezani specifično na z internetom povezan beli, srednjerazredni feminizem v ZDA, kar se vsiljuje sodobnemu feminističnemu gibanju pri nas. Kulturna distanca do dela omogoča prepoznavo elementov v pisanju, na katere avtorica sama opozarja in jih kritizira: k analizi pristopa s plašnicami do drugih oblik subjektivnosti žensk, ne omenja feminističnih bojev znotraj sistema, kot tudi ne sodobnih radikalnih struj feminizma izven sistema. Izpostavlja pretežno srednjerazredne probleme, pri čemer je nesodelovanje v feminističnem boju izgovor, in ne odraz prekerne situacije žensk, kot da bi po vzoru ameriških sanj lahko v vsaki pozicioniranosti ženske subjektivnosti imele (z)možnost nasloviti sistemsko problematiko, neidentifikacijo z vsemi zatiranimi pa razume kot znak neempatije in narcisizma. Argumentativne pozicije proti univerzalnemu feminizmu naslavlja preko kritike za ZDA specifične kulture politične korektnosti, kulture ogorčenja in bojkota (*cancel culture*), pri čemer pogosto zapade zdravorazumskim internetnim argumentacijam (npr. ženske lažejo o spolnem nasilju, moški morajo danes

odgovarjati za lastna ravnanja, ženske pa ne). Nujno je prevpraševanje lastne pozicioniranosti, kot poudarja avtorica sama, kar pomeni tudi prevpraševanje determinizma socialnih mehurčkov dojemanja feminizma.

Crispin v specifičnem okviru feminizma naslavlja splošen problem, ki se pojavlja na različnih frontah boja proti neenakosti: kako predreti kontraefektivne psihološke mehanizme, ki jih vzpostavlja in ohranja kapitalistični produkcijski sistem. Odpira teme, ki se načitanim feministkam lahko zdijo samoumevne, ampak v javnem diskurzu to niso: tudi moški potrebujejo feminizem, ženske kvote same po sebi ne naredijo pravičnejše družbene ureditve, tudi ženske so (lahko slabi) ljudje. Ponuja streznitev od partikularnih internih preprirov, ko pokaže na diskrepanco med živeto izkušnjo in feministično teorijo. Analizo individualnih preprek zaključí s programom zavrnitve, razveljavitve predstav patriarhalnega in kapitalističnega okvira o lastni vrednosti in organizacijskih načelih vsakdanjega življenja. Opozarja, da se ne zmoremo soočiti z nelagodjem ob prevpraševanju lastne soudeležnosti v patriarhatu in težavnosti izstopa iz cone udobja, pri čemer ne pomaga, da univerzalni feminizem trenutno ne ponuja alternativnih izvensistemskih možnosti, saj je brez domišljije in utopičnih predstav o možnosti izhoda. Šele z gojenjem slednjega je možno vzpostaviti infrastrukturo, ki bo omogočila preboj iz razumevanja strukturne neenakosti v feministični boj za ukinitve in novo vzpostavitve enakopravne družbe.